

Media a prawa człowieka i dziecka

WIEDZA W PIGUŁCE

Po II wojnie światowej powstała nowoczesna koncepcja praw człowieka. Zakłada ona, że podstawową, naturalną i niezbywalną wartością jest godność jednostki. Prawa człowieka regulują kontakt obywatela z państwem. Ich przestrzeganie zapobiega m.in. dyskryminacji. Na tym przekonaniu oparte są przepisy wielu krajowych i międzynarodowych aktów prawnych, które nazywają i porządkują prawa człowieka. Do najważniejszych należą:

- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (1948)
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (1966)
- Europejska Konwencja Praw Człowieka (Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności 1953, w Polsce — 1993)
- Konwencja Praw Dziecka (1989)
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (1997)
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych (ratyfikowana przez Polskę w 2012)

Od czasu powstania tych dokumentów technologia bardzo rozwinęła się i zmieniała życie ludzi na całym świecie. Chociaż większość tych dokumentów nie odnosi się bezpośrednio do istnienia nowych sposobów komunikacji, to należy przyjąć, że te same prawa człowieka obowiązują także w internecie. Szczególnie ważne, nie tylko w kontekście mediów, są następujące zapisy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka:

- art. 12. Nie wolno ingerować samowolnie w czyjekolwiek życie prywatne, rodzinne, domowe, ani w jego korespondencję, ani też uwłaczać jego honorowi lub dobremu imieniu.
- art. 18. Każdy człowiek ma prawo do wolności myśli, sumienia i religii.
- art. 19. Każdy człowiek ma prawo do wolności opinii i swobodnego ich wyrażania; prawo to obejmuje swobodę posiadania niezależnych poglądów, poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i poglądów wszelkimi środkami, bez względu na granice.
- art. 27. Każdy człowiek ma prawo do swobodnego uczestniczenia w życiu kulturalnym społeczeństwa, do korzystania ze sztuki, do uczestniczenia w postępie nauki i korzystania z jego dobrodziejstw.

Konwencja o prawach dziecka dotyczy osób poniżej 18. roku życia. Ten dokument także gwarantuje prawa do własnych poglądów i wyrażania ich (art. 12), swobody myśli, sumienia i wyznania (art. 14), swobodnego zrzeszania się (art. 15) oraz ochronę przed ingerencją w życie prywatne (art. 16). Zapewnia także dostęp do informacji (art. 17). Podobny katalog praw podstawowych znajduje się w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka czy polskiej Konstytucji.

Co z tego wynika? Nikt nie może ci mówić, jakie powinieneś mieć poglądy. Masz prawo być sam, kiedy tego chcesz. Twórz i korzystaj z internetu, aby dzielić się z innymi tym, co robisz.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Technologie, takie jak internet czy telefony komórkowe, dają nowe możliwości. Ale też niosą ze sobą nieznane wcześniej zagrożenia. Jakie prawa człowieka odnoszą się do mediów, a zwłaszcza do komunikacji za pośrednictwem internetu? Które akty prawne odnoszą się do ochrony naszej aktywności, a jednocześnie prywatności w mediach? Zajęcia przybliżają uczestników i uczestniczki do odpowiedzi na te pytania.

Cele operacyjne

Uczestniczki i uczestnicy:

- znają akty prawne odnoszące się do praw człowieka w mediach;
- potrafią przyporządkować określone przepisy do sytuacji naruszających prawa człowieka w mediach;
- wiedzą, że informacje w sieci jest łatwo rozpowszechniać i trudno usuwać;
- podejmują refleksję na temat praw człowieka w internecie.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 10 min

Forma: praca w grupach --- 4 kąty, prezentacja

Pomoce: kartki, długopisy

Wprowadź temat praw człowieka w mediach. Wspomnij o prawie do prywatności, do tajemnicy korespondencji, do zachowania godności, do swobody wypowiedzi. Zapisz na tablicy zdanie: „Prawa człowieka w internecie wymagają szczególnej ochrony”. Wskaż 4 kąty na sali i wyjaśnij, co każdy z nich oznacza: bardzo zgadzam się, trochę zgadzam się, trochę nie zgadzam się, bardzo nie zgadzam się. Poproś uczestniczki o wybranie odpowiedniego kąta w zależności od tego, w jakim stopniu zgadzają się lub nie z podanym stwierdzeniem. Poproś każdą grupę o wypisanie na kartce swoich argumentów. Poproś grupy o prezentację swoich argumentów. Podsumuj, że dzisiaj będziecie zajmować się prawami człowieka w mediach.

2.

Czas: 20 min

Forma: praca w grupach, prezentacja, dyskusja

Pomoce: tablica, kreda, wydrukowany **materiał pomocniczy „Historie”**

Podziel uczestników i uczestniczki na grupy 4-osobowe. Rozdaj wydrukowany **materiał pomocniczy „Historie”**. Wypisz pytania na tablicy i poproś grupy o dyskusję nad nimi. Pytania:

- Co się wydarzyło?
- Co jest problemem?
- Co można teraz zrobić?

Zachęć uczestników i uczestniczki do wymyślenia kilku rozwiązań problemu. Poproś grupy o znalezienie drugiej grupy, która miała inną historię. Poproś grupy o prezentację swojego przypadku drugiej grupie. Teraz wspólnie porozmawiajcie o rozwiązaniach problemów, wypisujcie na tablicy propozycje. Podsumuj proponowane rozwiązania. Zapytaj, dlaczego kiedy rodzice uczestniczek i uczestników byli w ich wieku, ten problem nie występował? Co wyróżnia współczesne środki komunikacji jak internet czy telefonia komórkowa?

3.

Czas: 15 min

Forma: praca w grupach, prezentacja

Pomoce: wydrukowany **materiał pomocniczy „Przepisy”** i „**Pomoc dla osoby prowadzącej - przepisy**”

Uczestniczki i uczestnicy mogą pracować dalej w grupach, tak jak w ćwiczeniu 2. Rozdaj wydrukowany **materiał pomocniczy „Przepisy”**. Poproś grupy o znalezienie przepisów pasujących do historii, którą zajmowały się w ćwiczeniu 2. Poproś o wypisanie, jaki dokument (nazwa konwencji, konstytucja), który numer artykułu i jak odnosi się do sytuacji. Poproś grupy o prezentację wyników pracy. Poproś o wyjaśnienie przepisów własnymi słowami, a nie ich odczytywanie. Poprawne odpowiedzi znajdziesz w „**Pomocy dla osoby prowadzącej - przepisy**”.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć uczestniczki i uczestnicy:

- znają akty prawne odnoszące się do praw człowieka w mediach? (→ Rozważ realizację lekcji [modułu Normy w komunikacji](#).)
- potrafią przypisać określone akty prawne do sytuacji naruszających prawa człowieka?
- wiedzą, że informacje w sieci jest łatwo rozpowszechniać i trudno usuwać?
- potrafią podjąć refleksję na temat praw człowieka w internecie?

Opcje dodatkowe

W ćwiczeniu 1 możesz rozważyć zastosowanie następujących stwierdzeń: „W internecie obowiązują inne prawa”, „W internecie można wszystko, bo każdy jest anonimowy”.

Ćwiczenie 2 możesz rozszerzyć o pytanie: „Jak można zapobiec takiej sytuacji?”, „Co poszczególne osoby z historii mogłyby zrobić?”.

Ćwiczenie 3 możesz rozszerzyć o dyskusję na temat blokowania nielegalnych treści w internecie. Rozdaj grupie **materiał pomocniczy „Informacje w internecie”**, która zawiera artykuł 14 Ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną. Poproś o jego przeczytanie. Zapytaj uczestniczki i uczestników, jakie możliwości daje ten artykuł. W jaki sposób treści nielegalne, np. nieprawdziwe i obraźliwe informacje, które ktoś umieścił, mogą zniknąć z internetu?

MATERIAŁY

Materiał pomocniczy „Historie”

Materiał pomocniczy „Przepisy”

„Pomoc dla osoby prowadzącej - przepisy”

Materiał pomocniczy „Informacje w internecie”

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Uzupełnij luki w zdaniach następującymi słowami:

- ustawą o ochronie danych osobowych
- życia prywatnego
- Powszechną Deklarację Praw Człowieka
- Artykuł 19
- Konwencja Praw Dziecka
- prawo do ochrony wizerunku
- Konwencja Praw Człowieka
- odpowiedzialność

Z kilku obecnie używanych dokumentów regulujących prawa człowieka, jako najstarszą wymienić można _____ [rozwiązanie: Powszechną Deklarację Praw Człowieka]. O prawie człowieka do wolności posiadania i wyrażania opinii mówi _____ [rozwiązanie: Artykuł 19] tego dokumentu. O prawa osób poniżej 18 roku życia dba _____ [rozwiązanie: Konwencja Praw Dziecka].

Jeśli ktoś rozpowszechnia twoje prywatne zdjęcia bez twojej zgody, to w ten sposób narusza twoje prawo do poszanowania _____ [rozwiązanie: życia prywatnego] i _____ [rozwiązanie: prawo do ochrony wizerunku].

Jeśli ktoś rozpowszechniał nieprawdziwe informacje o tobie w Internecie, zgodnie z _____ [rozwiązanie: ustawą o ochronie danych osobowych] masz prawo domagać się ochrony, która może polegać np. na żądaniu sprostowania, usunięcia informacji nieprawdziwych.

Europejska _____ [rozwiązanie: Konwencja Praw Człowieka] zwraca uwagę, że każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Nie oznacza to jednak, że można dowolnie obrażać i ubliżać innym osobom, ponieważ wolność pociąga za sobą też obowiązki i _____ [rozwiązanie: odpowiedzialność] za naruszenie praw innych osób.

SŁOWNICZEK

- **prawa człowieka:** zespół praw i wolności, które przysługują każdemu, bez względu na płeć, rasę, język, wyznanie, przekonania polityczne, pochodzenie narodowe i społeczne, majątek itp.
- **cyberprzemoc:** (inaczej: agresja elektroniczna), stosowanie przemocy poprzez: przesładowanie, zastraszanie, nękanie, wyśmiewanie innych osób przy pomocy narzędzi typu elektronicznego, np. SMS, e-mail, witryny internetowe, fora dyskusyjne. Osobę dopuszczającą się takich czynów określa się stalkerem.
- **konwencja (prawo):** umowa międzynarodowa mająca skutki prawne.
- **konstytucja:** (inaczej: ustawa zasadnicza), akt prawny, który zazwyczaj ma najwyższą moc prawną. W Polsce obowiązuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej uchwalona w 1997 roku.
- **dyskryminacja:** traktowanie pewnych osób lub grup społecznych w inny sposób, zwykle mniej sprawiedliwy, niż innych osób i grup. W Konstytucji RP został zapisany zakaz dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym (art. 32).

CZYTELNIA

- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, [online], [dostęp 19.02.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/deklaracja.php>.
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, [PDF], [dostęp 19.02.2013], Dostępny w Internecie: http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/Miedzynarodowy_Pakt_Praw_Obywatelskich_i_Politycznych.pdf.
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, [PDF], [dostęp 19.02.2013], Dostępny w Internecie: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/7B5C268E-CEB3-49A5-865F-06286BDB0941/0/POL_CONV.pdf.
- Konwencja o Prawach Dziecka, [PDF], [dostęp 19.02.2013], Dostępny w Internecie: http://www.hfhrpol.waw.pl/pliki/Konwencja_o_Prawach_Dziecka.pdf.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483, [PDF], [dostęp: 19.02.2013], Dostępny w Internecie: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19970780483&type=3>.
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, [PDF], [dostęp 19.02.2013], Dostępny w Internecie: http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/Konwencja_Praw_Osob_Niepelnosprawnych.pdf.

Tekst: Joanna Ruta Baranowska, scenariusz: Weronika Paszewska, konsultacja merytoryczna: Dorota Głowacka, Piotr Wąglowski. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/media-a-prawa-czlowieka-i-dziecka/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe.

Podstawa programowa:

Wiedza o społeczeństwie, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.

Treści nauczania

Być obywatelem.

Państwo i władza demokratyczna.

Informatyka, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

V. Ocena zagrożeń i ograniczeń, docenianie społecznych aspektów rozwoju i zastosowań informatyki.

Etyka, III poziom edukacyjny

Treści nauczania

Człowiek jako osoba; natura i godność człowieka.

Nowa podstawa programowa:

Wiedza o społeczeństwie, IV–VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń wykazuje różnice między prawami a wolnościami człowieka; wymienia prawa i wolności osobiste zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń wymienia prawa dzieci i analizuje przepisy Konwencji o prawach dziecka.

Uczeń podaje przykłady działań Rzecznika Praw Dziecka; przedstawia cele działalności Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci.

Uczeń wymienia prawa i wolności polityczne zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej; wykazuje, że dzięki nim człowiek może mieć wpływ na życie publiczne.

Uczeń wykazuje, że prawa człowieka muszą być chronione; wyjaśnia rolę Rzecznika Praw Obywatelskich i podaje przykłady jego działań.

Wiedza o społeczeństwie, liceum i technikum

Treści nauczania

wymienia „zasady ogólne” i katalog praw człowieka zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

przedstawia sądowe środki ochrony praw i wolności w Rzeczypospolitej Polskiej oraz sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich; pisze skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich (według wzoru dostępnego na stronie internetowej); wykazuje znaczenie skargi konstytucyjnej.

uzasadnia znaczenie Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w kontekście Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; przedstawia warunki, jakie muszą zaistnieć, aby rozpatrzył on skargę obywatela; analizuje wybrany wyrok tego trybunału.

wskazuje organizacje pozarządowe zajmujące się ochroną praw człowieka i charakteryzuje działania jednej z nich. wykazuje różnice w przestrzeganiu praw człowieka w państwie demokratycznym i niedemokratycznym; przedstawia problem łamania praw człowieka w wybranym państwie niedemokratycznym.